

Пантелеймон Куліш

**Байда, князь
Вишневецький**

Пантелеймон Олександрович Куліш Байда, князь Вишневецький

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=21113878

Содержание

Дійові особи:	4
Пролог	6
Сцена перва	7
Конец ознакомительного фрагмента.	16

Пантелеймон Куліш

БАЙДА, КНЯЗЬ

ВИШНЕВЕЦЬКИЙ

(Драма, 1553–1564)

Дійові особи:

Байда, князь Дмитрій Вишневецький.

Тульчинський Самійло, його чура, а потім побратим.

Дворяне-побратими.

Посел Московський.

Посел Турецький.

Панцерний боярин.

Козаки-нетяги.

Козаки-дуки.

Радько Гузир, на прізвище Турецький Святий.

Хома Пиндюр, на прізвище Плахта.

Ганжа Андибер, гетьман Запорозький.

Костир, безрукий козак-характерник.

Козаки-січовики, козаки-зимовчаки, козацькі чури,

громадські мужі, кобзар, посланці і вістовці.

Великий візир.

Сераскир.

Капудан-баша.

Беглербек.

Замковий ага.

Княгиня Вишневецька, Байдина мати.

Катруся, її небога.

Настя Горова, шинкарка степова.

Настина наймичка.

*Сцена в Вишневці над Горинню, на степу Вишневецькому,
в Цариграді, на Босфорі і в Великому Лузі.*

Пролог

Три сотні й два десятки літ минуло,
Як згас у муках дух правдивий Байди,
А серце в нас лицарське не заснуло:
Так само на землі жадає правди.
Боронючи народну Гіпокрену,
Духовну зброю без устанку носим
І се на лицедійную арену
Свою борбу за правду переносим.
О музо Мельпомено, правди мати!
Дай нам тобі достойно послужити,
Народний дух з занепаду підняти,
Гасителів його посоромити
Нехай велика, люба нам тінь Байди
Од нас лиця свого не одвертає,
Нехай признає в нас героїв правди
І на борбу святу благословляє!

Сцена перва

Вишневець. Дуброва під замком.

Виходить Байда, за ним Тульчинський з кобзою.

Байда

У мене в грудях серце б'ється рівно...

Султане, цісарю, королю, царю!

Ваш гнів мене довіку не злякає

І ваші милості мене не куплять.

Чи жизнь, чи смерть, чи рай, чи пекло люте,

Про все байдуже Байді Запорожцю.

Обійме смерть він, жарко поцілує,

Корачами кістяк її закрасить

І заквітчає голомозу пишно.

А жизнь – мов оковитої горілки

Коряк жемчужно-бульбашної вип'є...

Чого ж хоробре, рівноваге серце

Злякалося хмурних очей дівочих,

Їх погляду сумного та гнівного?

Великого коліна ти панятко,

Княжа Острозьке, Із'яславська вітка...

Я – Руський князь з Олега й Святослава,

Що Цариградом пишним колотили.

Твої маєтності... Я маю ширші.

Мій Вишневець повеліває світом:

Велить султанові благати Байду,
Цареві – звати в гості гайдабуру.
Та мати сина з дому проганяє
І Турчином, і москалем лякає...
Гей, заспіваймо, чуро, про козацтво,
Про наше вольне, як наш дух, лицарство!

(Бере в Тульчинського кобзу).

Співають

Гомін, гомін по дуброві...
Туман поле покриває...
Мати сина проганяє:
“А йди, синку, пріч від мене,
Нехай тебе Турчин візьме”.—
“Мене, нене, Турчин знає,
Сріблом-злотом наділяє”.
Гомін, гомін по дуброві...
Туман поле покриває...
Мати сина проганяє...
“А йди, синку, пріч від мене,
Нехай тебе Москаль візьме”.—
“Мене, нене, Москаль знає,
Давно в гості закликає.
А в москаля добре жити:
Ласо їсти, гірко пити,
Бусурмена в полі бити...”

Тульчинський

Мій князю й батьку! На твоїй досаді
Будує чура твій свою надію.
Заручено тебе ще малолітком,
І дух козацький не злюбив неволі.
Тобі здається, наче рідна мати
Тебе примусом з дому проганяє,
І молодецьке серце вольне, горде
До іншої, до кращої палає.
Для мене ж над Катрусину уроду
Нема краси, ні любого звичаю:
Мені Катруся – мов зоря в погоду,
Мов чиста благовісна квітка з раю.

Байда

(загадавшись, перебирає струни. Співає).

Летить орел против сонця,
Згорда позирає:
Хто не знає закохання,
Той щастя не знає.
Пливе козак через море,
В морі потопає:
Хто не знає закохання,
Той журби не знає.
Ні, струни сі ослабли, заніміли
В моїм буянні кримськими степами,
В гонитвах за прудкою татарвою,
За дикими бахматами-вітрами.

Одна струна дзвінить потужно в мене,
Мов те піро орлине против бурі;
Мов Чорне море грає-заглушає
Всі інші співи на моїй бандурі.

(*Співає*).

Гомін, гомін по дуброві...
Туман поле покриває...
Мати сина проганяє...

Виходить Княгиня Вишневецька з Катрусею.

Княгиня

Мій орле сину! Де твій розум дівся?
Щоб я тебе та з дому проганяла!
Жене тебе не мати з дому, синку,
А вольна воля, самохіть козацька,
Що на Низу, мов болесті, набрався,
Проявою в Литві й на Русі стався.

Байда

Моєї болесті, голубко-нене,
Козацтво низове не знає звуку.
Воно коралі, жемчуги турецькі
Дарує з жарту степовій шинкарці.

Княгиня

А ти ж хіба не з жарту, синку, співом
Про любові сумні – гаї сповняєш?
Невже ти справді сумом тим сумуєш,
Що ним луна пісень твоїх лунає?
Ще, як змуровано замкові мури,
Вони пісень таких сумних не чули...
Чого тобі, мій синку, сумовати
І серцю неньки туги завдавати?

Байда

Не сум, а жаль бере мене великий
На той гнівливий та понурий погляд.
Ніхто не смів на мене так дивитись,
Ні пишний москвитин, ні Турчин бучний,
І я ні перед ким очей не знизив,
А тут почув немовби страх у серці.
Я зроду ще нікого не лякався,
А тут чогось мій дух заколихався.

Княгиня

О синочку! То се тобі в Острозі
Княгиня Ілляна дала розмаю?
Чи, може, тирличем тебе поїла
І до дочки твій дух приворожила?
Я ж думала, що ти шуткуєш з нами,

А ти до Гальшки любощами дишеш,
До католички серденьком палаєш,
Заручену свою забувши дома!
Хіба ж на те Катрусю я пестила,
Щоб ворог мій із неї насміявся?

*Тульчинський тим часом говорить Катрусі мімікою про
любощі. Вона відказує мовчки, що мислі її на небі.*

Байда

Хто ворог твій, матусю?

Княгиня

Та Костецька,
Та ляхівка невірна, що відбила
Острозького Іллю в сестри моєї,
У бідної черниці. Не гріхом би,
Ладом хорошим і звичаєм добрим
Вона б на світ Катрусю появила.
Зав'яла квітка, вмерла бідолашна,
В чернецтві сором свій дівоцький скривши.
Я патріархові за розрішення
Та за заручини дала сто гривень,
І ти покинути Катрусю хочеш
Задля тієї Гальшки?

Катруся

Паньматусю!

Моя княгине, сонечко сирітське!
Не жур його і не вгущай за мене.
Я мушу гріх тяжкий спокутовати,
Волосяним рубком чоло зв'язати.

Княгиня

Ти? В монастир іти? Ти, пишна вродо,
Людського виду квітко світозарна!
Ти в келію любов мою зачиниш,
Постами та бдінням її замучиш?

Катруся

Не я, княгине, рідна мати буде
Пости постити, довгі ночі бдіти.
Вона свою вложила в мене душу,—
Її душа подвижництва жадає.
Бо по ночам, як місяць серед неба
Із зорями веде тиху розмову,
Я в сяєві його вбачаю матір.
Вона, мов тінь прозірчаста, літає,
Німуючи, мене очима просить:
“О доню! ублагай святу Покрову,
Нехай мене на чисте лоно прийме”.

Байда

Ти добре, нене соколихо, дбала,
Що синові готовила подружжє,
Та, дбаючи про нас із патріархом,
Не зазирнула оком нам у серце.
Катрусіна краса на мене світить,
Мов ясне сонце на Балканську кригу:
Хоть іскрами блищить-мигоче крига,
А теплої води з себе не пустить.
До Гальшки ж я ще й слова не промовив,
А весь узявся кип'ячем-окропом.
У ключ моя лицарська кров кипіла,
А серденько немов той жар жахило.

Княгиня

То се ви змовились мене зробити
Зозулею-бездітницею, діти?
Чи я ж на те вас у Царград возила,
Коліна патріарху обіймала?
Я не лякалась ні Балкан високих,
Ні скель, ні льодяних вершин зубчастих,
Ні понад кручами доріг страшених,
Ні ковбанюг, безодень глибоченних.

Байда

Ні, мамо, ти бездітною не будеш:
Дітьми й унуками втішатись будеш.

З дружиною до тебе завітаю,
У тебе під крилом її сховаю,
Острозьке те орлятко ув орлиці,
Мов цареня в потужної цариці. —
Катрусю люба, сестро дорогенька,
Над рідную сестру мені рідненька!
Тепер уже мене старенька мати

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «Литрес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на Литрес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.